

SI/
VIS/
TYS

2024 Sivistyksen teemavuosi
Temaåret för Bildning
The Year of Sivistys

FUTURE

RESPONSIBILITY

FREEDOM

FREE SPEECH

CURIOSITY

EMPATHY

DEMOCRACY

DIEÐAGUOVDDÁŠ

SOPPI

TIEDEKESKUS SOPPI
Cygnaeuksenkatu 4
00100 Helsinki

GIEHTAČÁLUS

Kristiina Andreasson
Nina Hjelt
Elina Heiskanen
Lauri Tuomi

EDITEREN

Kirsi Hutri

JORGALUSAT

Engelasgiella Kielipalvelu Kauriin Kääntöpiiri Oy

Ruotagiella Kielipalvelu Kauriin Kääntöpiiri Oy

Davvisámegiella Neeta Jääskö

GRÁFALAŠ HÁBMEN JA BARDIN

Paula Susitaival, Punctum & Studium Oy

DIEĐAGUOVDDÁŠ SOPPI –

**SEARVVA MIELDE
ČUVGEHUSA
MUITALUSSII**

JAHKI 2024 GULLÁ ČUVGEHUSSII

SOPPI-JOHTTI ČÁJÁHUS

Kvs-foandda bajásdoallan čuvgehusa ja oahppama dieđaguovddáš Soppi rahpasii álbmogii 2022. Čuvgehusa temájagi Soppi pop up -modula johtá Suoma eará guovlluin.

Johtti čájáhusa bisánansajit leat Tampere, Turku, Jyväskylä, Joensuu, Vaasa ja Roavvenjárga.

Johtti čájáhusa dárkilis áigedávval ja lassedieđut Soppis: [tiedeokeskussoppi.fi](https://www.tiedeokeskussoppi.fi).

ČUVGEHUS EALLÁ ÁIGGIS – RÁVNNJÁLDAGAT JA JORGGÁLDAGAT

Jagi 2024 mii ávvudit oahpahuš- ja kulturministerija álgagis váldegottálaš Čuvgehusa temájagi. Temájagi koordinere Kvs-foanda (Kansanvalistusseura sr.). Jahki 2024 lea maiddá Kvs-foandda ávvojahki: Suoma boarrásamos čuvgehusfoanda deavdá 150 jagi.

Čuvgehusa temájahi lea buohkaide rabas dáhpáhusaid, ságaid ja doaimmaid jahki, man áigge sihkkut gavjjaid čuvgehusa alde. Temájagi dáhpáhusain sánuhit ja meroštallat iežamet áiggi čuvgehusa. Mo čuvgehushu lea oaidnit, gullat ja dovdat? Makkár lea čuvgehušvovon servvodat, ja mii lea riikkavuloža rolla dan huksejeadjin? Mii buot čuvgehushu lea jagi 2024, ja guđe guvlui mii háliidit ovddidit dan?

Mii eallit mánggalágan já globála ovdánanbálgáid áiggi. Diehtu lea fidnemis eambo go goassige ovdal; dutkamuš ja dieđa ovdáneaba, min áddejupmi máilmmis viidu. Nuppi dáfus dušše diehtu ii doalvo min suvdilis ja buori boahhteáiggi guvlui. Mii deaivvadit maiddá čuvgehushu servvodaga áiti oidnosiid dego oainnuid sierraneami ja gielisdieđu ihtima.

Čuvgehushu mearkkaša eará olbmuid vehá eará áššiid. Temájagi dáhpáhusain čuvgehushu sierra mearkkašumit buktovuvvojit otná beaivái ja buohkaid árgabeaivái. Suopma ja suomelaččat leat álot luohhtán čuvgehushu fápmui. Mii leat rahčan šaddat oktan buoremusat birgejeadji servvodahkan. Čuvgehushu temájagi mii hukset Suoma boahhteáiggi.

**ÁIGELINNJÁ VEHKIIN GUOSI SÁHTTÁ
SUOKKARDALLAT OVDAMEARKKA DIHTE
ČUOVVOVAŠ GAŽALDAGAID:**

Dieđaguovddáš Soppi johtti čájáhushu guovddázis lea čuvgehushu ja bajásgeassima áigelinnjá. Áigelinnjáin mii hánuhit čuvgehushu historjja. Máilmmis lea mánggat bálddallas, gaskaneaset latnjallas čuvgehushu- ja kulturárbevierut, mat leat váikkuhan ja váikkuhit midjiide. Áigelinnjá geahččanguovlun lea erenoamážit oarjeriikkaid ja suomelaš čuvgehushistorjá.

Eurohpálaš čuvgehushu- ja bajásgeassinfilosofaid jurddašepmi lea váikkuhan min áddejumiide olmmošvuođas, kultuvrras, álbmotgottis, bajásgeassimis sihke demokratiijas. Riikkaidgaskasaš jurddarávnnjaldagat ja dáhpáhusat leat hábmen suomelaš ságastallama ja skuvlenpolitihka.

Čuvgehushu lea leamaš guovddáš sájjat servvodaga huksemis. Návccaid bidjan bajásgeassimii ja čuvgehushu lea veahkehan gávdnat čovdosiid áigodaga stuorra gažaldagaide. Áigelinnjá láide guossi seassat, mo min čuvgehushu áddejumiit sihke skuvlenvuogádat leat ovdánan áiggi mielde.

Lea dehálaš nagodit ásahtit árvvuide vuodđuduvvi mihttomeriid maiddá iežamet áiggis. Mii galgat nagodit árvvoštallat váikkuhushu oahppama ja čuvgehushu ovddideami duohen.

Mat jurddašeadjiid ja dáhpáhusaid, jorggáldagaid ja albmonemiid leat hábmen eurohpálaš čuvgehushu áddejumi skuvlenvuogádagaid ovdáneami mearkkašahhti vugiin?

Mo riikkaidgaskasaš jurddarávnnjaldagat ja dáhpáhusat leat hábmen suomelaš čuvgehushu jurddašepmi ja skuvlenpolitihka?

Man láhkái čuvgehushu birra leat ságastallan iešguđetge áiggiid?

Mat historjjaš jurddašuvvugiid váikkuhit ain min jurddašepmi?

SOPPI FÁLLÁ GEAHČČAN- GUOVLLUID ČUVGEHUSSII JA BAJÁSGEASSIMII

Soppi čájáhusas rahpet muhtin min áiggi dehálamos dutkamuš- ja seassantemáid, mat veahkehit hámuhit dálá dili. Dát temát laktásit erenoamážit skuvlejupmái addin láhkái bargguide ja mihttomeriide sihke servvodatlaš struktuvraide, váldái ja dásseárvui:

Maid čuvgehusain háhpohallat?

Mii oidnojuvvo dahje dohkkehuvvo
čuvgehussan ja goas?

Gii čuvge ja gean?

Maid čuvgehusain bargat?

Makkár boahtteáiggi mii galggašeimmet
háhpohallat?

Čájáhusguossi beassá oassálastit min áiggi čuvgehusa meroštallamii ja hámuhit boahtteáiggi. Čájáhusas sáhttá ovdamearkka dihte:

> Hukset boahtteáiggi čuvgehusa vuodu čuvgehusa vuodđogeđggiiguin

> Govvet čájáhusa friddjat ja joatkit ságastallama sosiálalaš medias

OASSÁLASTTE BOAHTTEÁIGGI PLÁNEMII

Čuvgehussii laktása jurdda nuppástusa vejolašvuodas. Stuorra servvodatlaš nuppástusat hástet árbevirolaš čuvgehusáddejumiid. Vai mii sáhttit árvoštallat, guđe guvlui čuvgehusa galggašii doalvut, mii galgat dovdat iežamet nanosvuodaid, muhto maiddái dáláš hástalusaid ovdamearkka dihte dásseárvvu ektui. Soppi čájáhustemat veahkehit suokkardallat boahtteáiggi sávaldahtti ovdánanbálgaid.

Makkár áššit min čuvgehusáddenjupmái galggašedje du mielas gullet?

Leago min čuvgehusságastallan olgossstengejeaddji? Mo sáhtášii beassat mielde čuvgehusságastallamii?

Makkár dásseárvvu lea oaidnit? Mo don válddahalašit dásseárvvu?

Makkár čuvgehus sáhtášii leat dásseárvvu ja vuoiggalašvuoda háhpohalli?

Makkár ja gean diehtu lea árvvolaš?

Geas lea vejolašvuolta geavahit čuvgehusbálvalusaid? Man láhkái girjerádjosat sáhttet doarjut demokratiija?

Maid mii sáhttit oahppat vásán áiggis? Maid mii sáhttit oahppat earáin?

Maid sáhtášii guođit historjái?

Mat leat min miela kontrollerejeaddji fámut? Duostatgo mii njoahcudit ja vuojudivvat?

**ČUOVO SOPPI SOMES JA OASSÁLASTTE
SÁGASTALLAMII**

#tiedekeskussoppi #sivistys

**AMMA IT DOALVVO ČÁJÁHUSGIHPAGA MIELDDÁT –
GIHPAGA SISDOALUID BEASSÁ LOHKAT MAIDDÁI
NEAHTAS QR-KODA BOKTE.**

